

MESTNO GLEDALIŠČE JESENICE - Sezona 1954-55

Gledališki list 1

Tone Čufar: »POLOM«

MESTNO GLEDALIŠČE JESENICE

SEZONA 1954-55

GLEDALIŠKI LIST 1

*Gledališki kolektiv čestita svoji
publiki, delovnim ljudem Jese-
nic in vse socialistične domo-
vine k 29. nov. - Dnevu
republike, obljublja, da
bo zastavil vse svoje sile za
čim uspešnejšo in kvalitetnejšo
kulturno rast železar. Jesenic*

KRSTNO GLEDALSKO DRUŠTVO
TRANJ

GLEDALSKA KARTICA

G
C 445

1954/55

Dl 6897/1978

Slavnostna premiera v počastitev 29. XI. — Dneva republike

V nedeljo, 28. XI. ob 19.30 uri premiera

V ponedeljek, 29. XI. ob 19.30 uri 1. repriza

P O L O M

delavska drama v 3 dejanjih

Spisal: Tone Cufar

Režija in scena: Bojan Čebulj

O s e b e :

Upravnik Brum Oskar	Franjo Stibilj
Melita, njegova žena	Stanka Geršakova
Nadzornik Perne	France Treven
Sluga Kos	Ivko Kos
Rojnik Lojze, zastopnik Del. zašč. urada	Marijan Stare
Rupnik, delavski zaupnik	Jernej Pogačnik
Olga, njegova hči, upravnikova taj- nica	Slava Maroševičeva
Jurman, delavski zaupnik	Bojan Čebulj
Ogris, delavski zaupnik	Franjo Lotrič
Anka, Jurmanova žena	Marija Tolarjeva
Delavci, delavske žene, otroci in žandarji	

Dejanje se godi v tridesetih letih našega stoletja v času velike
ekonomske krize

Poleg članov gledališkega kolektiva sodeluje pevski zbor DPD
„Svoboda“ Jesenice

Konec ob 22. uri

GLEDALIŠKO VODSTVO

Upravnik: **Oblak Alfonz**

V začetku sezone na članskem sestanku izvoljeni Gledališki svet:

Predsednik: **ing. Gostiša Danilo**

Člani: **Čebulj Bojan**

Geršak Stanka

Jagodić Stane

Mikelj Franc

Štibilj Franjo

Tomažič Jože

OKVIRNI REPERTOAR ZA SEZONO 1954-55

Tone Čufar: **Polom** — delavska drama

Ivan Cankar: **Kralj na Betajnovi** — drama

Jože Tomažič: **Lepa Vida** — pravljica tragedija

Saša Škufca: **Trnuljčica** — pravljica igra

Bojan Čebulj: **Janko in Metka** — pravljica igra

B. Nušić: **Sumljiva oseba** — komedija

P. Budak: **Klopčič** — komedija

P. Petrović: **Ploha** — komedija

J. B. P. Moliere: **Šola za žene** — klasična komedija

H. Herbert: **Vsakih sto let** — komedija

N. Krasna: **Draga Ruth** — komedija

J. Steinbeck: **Divji plamen** — psihološka drama

J. B. Priestley: **Nevarni ovinek** — psihološka igra

H. Tilmeyer: **Mladost pred sodiščem** — drama

De Fillipo: **Napoljski milijonarji** — drama

Klabund: **Krog s kredo** — tragedija

SPOMINI NA TONETA ČUFARJA

Premiera Čufarjevega „Poloma“, za praznik mesta Jesenice in 85 letnice Zelezarne Jesenice dne 31. julija 1954 na letnem gledališču v Ukovi, je bila uprizoritev kakršnih je malo na Jesenicah. Uprizoritev je preseгла vsa pričakovanja, tako v umetniškem kakor v tehničnem pogledu.

„Polom“ sprejema Mestno gledališče na Jesenicah v letošnji sezoni v svoj redni repertoar. Ob tej priložnosti se ponovno spominjamo avtorja „Poloma“, revolucionarja in borca ter književnika Toneta Čufarja.

Tone Čufar se je rodil 14. novembra 1905, na Jesenicah kot sin delavskih staršev. Ko je bil star 9 let, je šel na Bohinjsko Belo za pastirja. Pri trgovcu Čufarju na Jesenicah je bil za hlapca in se je v tem času izučil tudi mizarске obrti. Kot vajenec je že organiziral sodelavce, da so kolektivno praznovali praznik dela 1. maj. Kasneje je obiskoval srednjo tehnično šolo v Ljubljani; študij pa je moral opustiti zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Jeseniško Zelezarno, kjer je delal kot modelni mizar šest let, je zapustil leta 1931 ter se posvetil pisateljskemu poklicu in borbi za delavske pravice. Že med delom v Zelezarni je zlagal pesmi in pisal prozo. Napisal je tudi več iger. Prvo njegovo dramsko delo je bila „Jutranja molitev“, ki jo je uprizorila jeseniška Svoboda. Temu dramskemu prvencu je sledila drama „Ljubezen v kleti“, „Ameriška tatvina“, „Mali babilon“ in „Polom“. Baje je dovršil tudi komedijo „X“, ki pa nam ni poznana. Spisal je tudi povest iz delavskega revirja „Februarska noč“ in roman „Pod kladivom“. V svojih delih je bil vedno zvest delavskemu razredu. Delavsko kulturno društvo „Svoboda“ in pozneje „Enakost sta imeli v njem dragocenega borca, ideologa in učitelja. Toda Čufarja niso pustili, da bi razvil svoj talent. Oblast ga je začela preganjati. Leta 1936. je bil zaradi politične aktivnosti zaprt v ljubljanskih zaporih in v Glavnjači. Pogosto je menjal kraj bivanja, se neprestano izpopolnjeval in učil. Kmalu po izstopu iz Zelezarne je odšel v Ljubljano, kjer se je skromno preživljal s pisanjem proletarskih pesmi in novel v reviji „Svoboda“ in „Književnost“, v „Ljubljanskem Zvonu“, „Sodobnosti“, „Modri ptici“ itd. Ker mu na Jesenicah ni bilo več obstanka zaradi stalnega policijskega nadzorstva in hišnih preiskav, se je leta 1938 preselil v Maribor, kjer je aktivno deloval pri delavskem gibanju. Po vdoru Nemcev v Maribor je prišel na Jesenice dne 12. maja 1941. To je bil zadnji njegov obisk na Jesenicah pri starših. Se isti dan se je moral umakniti, ker ga je zasledoval gestapo. Živel je v Ljubljani pod ilegalnim imenom Karel Strukel. Stanoval je pri Andreju Vovku na Mestnem trgu št. 18. S Čufarjem sva zadnjič govorila v Ljubljani v januarju 1941. na vogalu takozvane cukrarne. Bil je poln optimizma in vere v zmago nad fašizmom. Aretiran je bil v Ljubljani 29. junija 1942 in odpeljan v Gonars. V taborišču je pričel pisati dramo „Iz življenja v taborišču“. V Gonarsu je bil šest tednov. Po izdajstvu so oblasti odkrile njegovo pravo ime. Vklenili so ga in ga odpeljali v Ljubljano, od tu pa 11. avgusta 1942 v St. Vid nad Ljubljano; kjer bi moral biti izročen gestapu. Jetniki na kamionu so bili

vkljeni po dva skupaj. Čufar pa, ki ni imel para, je bil vkljen sam. Pri izstopu iz kamiona je tvegal pobeg, ki ga je zasnoval že v Gonarsu, a je bil na begu ustreljen. Zadnji tak bivanje v Gonarsu je napisal pismo staršem, od katerih se je lakorekò poslovil v slutnji prerane smrti.

Letos je preteklo dvajset let, odkar je delavsko prosvetno društvo „Enakost“ na Jesenicah pri Jelenu uprizorilo krstno predstavo Čufarjevega „Poloma“. Že same priprave in zlasti še posledice po uprizoritvi „Poloma“ dovolj zgovorno pričajo o tistih časih pred dvajsetimi leti, ko se je jeseniški delavec še boril za svoje osnovne pravice in razcepljen, napadan od vseh strani, krepil in urejal svoje borbene vrste, o tistih časih, ki jim je prav Čufarjev „Polom“ najvernejša slika, tako verna, da je dvignila mnogo prašu in še več sovraštva v desničarskih krogih takratne socialistične stranke in centrale „Svobode“ v Ljubljani. Na takratno uprizoritev „Poloma“ me vežejo lepi pa tudi razburljivi spomini, pravtako tudi na Čufarja samega, ki ga lahko mirne vesti prištevam za prvega ideologa delavskega gibanja na Jesenicah. Na pisanje „Poloma“ se je dolgo pripravljal in že napisano stalno popravljal in na novo oblikoval; zato je njegov „Polom“ najboljše dramatsko delo, čeprav je napisal pred njim že štiri. „Polom“ je dokončal v Zagrebu, kjer je tudi našel motive za svoje malomeščanske in podjetniške like v „Polomu“. Značaje delavcev in delavsko množico pa je v „Polomu“ povzel iz samih Jesenic, saj je predobro poznal to okolje. Bil je delaven, poln načrtov in zmerom vesel. Ob večerih sva hodila izpod odra pri Jelenu skupaj domov in pozno v noč mi je pod oboki stare Ruardove graščine na Savi, kjer je stanoval s starši, pripovedoval o svojih načrtih, že začetih delih in ustvarjanju, h kateremu so ga nenehno silile same razmere vse bolj naraščajočega izkoriščanja kapitala in vedno večjega nezaupanja proletariata, prav po zaslugi sporazumaške politike raznih Rojnikov, ki jih je tako spretno razkrinkal v svojem „Polomu“. Desničarski voditelji najrazličnejših socialističnih struj so se vedno bolj odmikali od brezkompromisnega boja s kapitalom. Leta 1932. je bilo za jeseniški proletariat leto meddnih gibanj, borbenosti pa tudi napetosti. Kriza kapitalističnega sveta je bila na vrhuncu. KID je z motivacijo, da je ogrožen njen obstoj zaradi previsokih mezd, slabega trga in nepravilne politike vlade v Beogradu (ki je zasledovala s KID na Jesenicah svoje cilje) dala kolektivno odpoved vsemu delavstvu. Ta spor med vlado in KID na eni strani in na drugi strani med KID in njenim delavstvom so seveda skušali izkoristiti vsi, od kapitalista Avgusta Westna do različnih delegacij delavskih organizacij, seveda na račun proletariata, ki je tudi odločno posegel v borbo za svoje pravice. Prav ob tem pa so prišle do popolnega izraza vse kompromisne in neborbene težnje desničarskih elementov, zlasti socialdemokratov seveda v škodo enotnosti in kompaktnosti naprednega delavskega gibanja. Po pogajanjih je bila slika jasna. KID je pričela sprejemati odpuščeno delavstvo zopet na delo, seveda po obrazih in primernih priporočilih, zavedni in borbeni delavci pa so še dolgo ostali na cesti brez dela.

Prav to borbeno življenje proletariata, v katerem je živel tudi Čufar, mu je narekovalo, da bi vsaj približno razkril delavstvu ozadje teh borb in skrito vlogo nekaterih delavskih demagogov z

vsemi posledicami sporazumaštva in znižavanja mezd. Čufar se je zavedal odgovornosti do proletariata. Pokazal je vzroke mnogih neuspehov proletarske borbe in razkrinkal dvorezno politiko nekaterih predstavnikov delavskih organizacij. Uprizoritev „Poloma“ je bila za delavski oder „Enakosti“ zahtevna uprizoritev, čeprav smo igrali tudi zahtevnejše komade že prej. Ideološko in režijsko sem imel kot režiser „Poloma“ močno oporo prav v Čufarju samem, predsedniku delavskega odra „Enakosti“ Sedeju, Perkotu, Talarju in drugih. Upravnika je igral Sedej, njegovo gospo Vajsova, Olgo Ažmanova, nadzornika Polde Stražišar, slugo Viktor Stražišar, Ogrisa Zupan, Rupnika Stravs, Jurmana Perko in Rojnika jaz sam. Bližal se je dan uprizoritve. Mrzlična nestrpnost je zajela vse, zlasti še, ker smo vedeli, da bo uprizoritev „Poloma“ delovala na prizadete kakor mrzel tuš. S Čufarjem sva bila neprestano skupaj. Pilili smo, dopolnjevali, izboljševali, urejali sceno in končno 26. in 27. maja 1934 tudi zaigrali.

Ne trdim preveč, če rečem, da je bila ta uprizoritev in krst Čufarjevega „Poloma“ senzacija, ki je razgibala vse napredno zavedno delavstvo Slovenije, prav zaradi odkritega prikaza takratnih razmer, dogodkov in ljudi v delavskem gibanju. Največjo popularnost uprizoritvi in Čufarju samemu pa je dala centrala „Svobode“ v Ljubljani, ki je s posebno okrožnico prepovedala uprizoritev Čufarjevega „Poloma“ na vseh odrih „Svobod“. Tajnik delavske zbornice v Ljubljani pa je poslal jeseniški strokovni organizaciji Saveza metalnih radnika Jugoslavije pismo z zahtevo da preišče, kdo je forsiral „Polom“ na oder delavskega doma. Na ves ta vik in krik, ki so ga spremljale še najrazličnejše literarne ocene „Poloma“, ob katerih so se prav socialdemokratski in malomeščanski krogi znašli na isti ravni, sva s predsednikom delavskega odra „Enakosti“ Sedejem odgovorila v reviji „Književnost“ št. 3, — 1935 med drugimi sledeče:

„... „Polom“ smo igrali zato, ker je resnična slika današnjega reševanja mezdnih sporov in proletarskih bojev. Razburjenje, ki ga je drama vzbudila, pa najbolj potrjuje njeno vrednost in aktualnost. Ne razburjajte se!“ Alfonz Oblak

Prizor iz uprizoritve »Poloma« na Letnem gledališču

„POLOM“ IN NJEGOVA PREDELAVA

Stvar obširne studije bi bila temeljita kritična ocena Čufarjeve delavske drame „Polom“, če bi hoteli osvelčiti vse komponente Čufarjeve osebnosti, njegove ustvarjalne sposobnosti in zgodovinsko ozadje razmer in časa, v katerem je „Polom“ nastal, kot se odražajo v vsebinskih, ideoloških in dramaturških linijah „Poloma“, kakršnega je Čufar napisal. Zato se omejimo samo na glavna dejstva, ki naj predvsem opravičijo in obrazložijo potrebo po predelavi „Poloma“, kakršnega vidimo na našem odru.

Čufar je pred „Polomom“ napisal že tri dramska dela. V „Jurtranji molitvi“ in „Tragediji v kleli“ s prizadevnostjo slika tragično življenje delavca — proletarca, v komediji „Ameriška fatvina“ pa smeši moralne in idejne pojave malomeščanske družbe. V vseh treh delih je sicer močno začrtana ideološka linija dveh nasprotnih si svetov — izkoriščevalcev in izkoriščancev — toda nikjer si ta dva svetova ne pogledata odkrito v obraz in nastopata drug proti drugemu tako kot vsaj v glavnem v „Polomu“. Čufar je mlad in neizkušen in čeprav teoretično dobro podkovan, šele resnično rasel ob sami borbi jeseniškega proletariata in v sami praksi delavskega gibanja doživljal vse tiste notranje pretrese in spoznanja, ki so mu narekovali, da jih s svojim talentom prenese na papir in posreduje tudi drugim. Razmere v tridesetih letih ob višku svetovne kapitalistične krize so tudi na Jesenicah nudile dovolj dramatične snovi, saj se je napredno delavsko gibanje moralo boriti ne samo proti reakcionarni buržoazno-klerikalni oblasti in vedno neizprosnejšemu in le lastne interese upoštevujočemu kapitalu, temveč tudi proti vsem desničarskim, razbijaškim in kompromisarskim težnjam vseh barv in struj v lastnih vrstah.

Dogodki leta 1932 okoli odpovedi dela vsem delavcem s strani KID in borbe in trenja ob sklenitvi nove kolektivne pogodbe, so glavni zgodovinski molivi, ki so inspirirali Čufarjevo delo „Polom“, ki je nosilo prvotno naslov „Konkurs“. Zaostreni odnosi in naspirtja med delavskimi voditelji in njih razhajanja v vprašanju revolucionarnosti in doslednosti pri postavljanju zahtev kapitalističnim podjetnikom, predvsem pa zelo težak ekonomski položaj proletariata, ki se je v tisti fazi svoje borbe v resnici boril zgolj za skorjo kruha in svoj življenjski obstoj, so tudi „Polomu“ udarili neizbrisen pečat. Zato se je Čufarju ves motiv idejne linije „Poloma“ razvil okoli zahteve delavcev po izplačilu mezd in profi njih znižanju, kar je v kritiki kot osnovno idejno šibkost drame očitel tudi pokojni Boris Kidrič, čeprav je tudi priznal vse njene pozitivne strani. Naslonitev na konkretne razmere in dogodke je Čufarju branila, da bi vso dramo razvil v vsej ideološki širini takratne delavske borbe in zlasti linije vodilne ilegalne komunistične partije. Zato se šele zaključni, nekoliko megleni prizor drame, ki da slutiti v stavko delavcev, razraste v preroške besede revolucionarnega Jurmana, ki jih izreče upravniku podjetja: „Za zdaj ste še gospodarji, ne pa za vselej!“, toda takoj nato spet zvodeni v sicer takrat aktualno toda vendarle zgolj zaključno parolo: „Med nami in med vami ni več mešetarjev!“, naperjeno proti vsem nerevolucionarnim elementom v delavskem gibanju. Čufar ni imel namena

napisati široko zasnovano in ideološko dognano proletarsko dramo, temveč predvsem aktualno igro, ki bi v danih pogojih pomagala naprednemu gibanju razbijati in razkrinkavati mešetarstvo in kompromisarstvo nekaterih predvsem social-demokratskih vrhov delavskega gibanja. Ost Čufarjevega „Poloma“ ni naperjena toliko proti krivični malomeščanski družbeni ureditvi in kapitalističnim izžemalcem, kot pa predvsem proti tistim elementom, ki so z navidezno naprednimi in borbenimi parolami zavajali in razbijali delavsko enotnost, služeč pri tem lastnim interesom in interesom kapitala. Prav s tem pa je Čufar zašel v bistveno nasprotje z idejnim motivom drame, to je z delavsko zahtevo po mezdah, iz katerega pa vendarle srečno izvozi na račun spretno „deus ex machina“ v obliki nepopustljivega sklepa centrale podjetja, da se znižajo mezde, s čemer stopi v prvi plan dogajanja tik pred koncem igre osnovno nasprotje med delavstvom in kapitalističnim vrhom, torej dosledna razredna borba, v katere pogojih bi se prava drama šele lahko začela. S tem nenadnim preokretom je tudi eliminirana vsa funkcionalnost obeh sicer nasprotnih si, toda protidelavsko nastrojenih akterjev, upravnika in Rojnika. Prav ta nenaden vzpon iz ozkih mej mezdne gibanja v območje problema razredne borbe ob koncu drame, ki ga Čufar ni razvil, ali vsaj dosledneje nakazal, je bil osnovno izhodišče vse predelave „Poloma“.

Po vsem tem bi se „Polomu“ morda dalo očitati, kot nekateri tudi mu, da je le aktualna politična igra, torej nekakšna agitka, ki nam danes razen svojih zgodovinskih faktorjev nima več kaj povedati. S takim vrednotenjem pa bi ne samo omalovaževali Čufarjev talent, temveč predvsem negirali kali tiste delavske slovenske kulture, katere klasje če že ni, nam naj vsaj bi dozorelo v naši sedanji stvarnosti, negirali bi tisto napredno linijo naše kulture, katere vrh vsaj v dramatskem smislu in čeprav brez globljih umetniških pretenzij s svojo idejno vsebino in delavsko problematiko, ki nam pa je danes zelo blizu in nujna, predstavlja prav Tone Čufar. Da je moral Čufar pri pisanju „Poloma“ računati s pogoji, ki bi neminovno preprečili njegovo uprizoritev že od vsega začetka, je dovolj močan dokaz podan v pravcatem viharju, ki je nastal do malega po vsej Sloveniji po krstni uprizoritvi „Poloma“ na jeseniškem delavskem odru v maju 1934. Čufar se je že vnaprej zavaroval proti samim oblastem in kapitalističnim vrhovom s tem, da je dogajanje „Poloma“ postavil v nepomemben kraj in okolje majhne podružnice gradbenega podjetja „Kremen“. Ta omeljitev danes ni več nujna in je pri predelavi izpadla z enostavnim črtanjem oznake dejavstvene panoge podjetja sploh. Čufarju pa je bila potrebna za izognitev vsem visokim kapitalističnim predstavnikom, namesto katerih je orisal le njih nižjega eksponenta v obliki malomeščanskega in v egoističnem stremuštvu brezobzirnega upravnika. Tem, iz malomeščanske ozkosti navzgor po kapitalistični lestevici stremečim ambicijam je dodal še porcijo dekadence in moralnega propada buržoazne družbe sploh. Blizu tem oznakam je naslonil tudi vodilno figuro „Poloma“, zastopnika delavskega zaščitnega urada Rojnika, za katero je imel Čufar živ model v enem izmed jeseniških socialdemokratskih prvakov. V zavesti, da mu malomeščanski svet praktično ni dovolj poznan, je Čufar prav predstavnikom tega sveta posvetil vso pozornost. Motive za ta svet je našel v Zagrebu, kjer se je nekaj časa mudil. In tako je

prav ta svet v osebah upravnika, njegove žene Melite, nadzornika in nazadnje tudi samega Rojnika, ki je najdoslednejša in najbolj plastična, že skoraj tragična figura, v „Polomu“ zaživel in prepričljivo zadihal, z eno samo izjemo — lika tajnice Olge. Ta popolnoma črno slikana figura ženske poželjivosti, histeričnosti, maščevalnosti in izdajstva, pri tem pa brez življenjske prepričljivosti in psihološke utemeljenosti je Čufarju nujna kot rekvizit za osveljevanje ostalih oseb in kot motiv za poganjanje dejanja, toda pri tem sama brezbarvna in brez dinamike. Vse kar vemo o njej je to, da je upravnikova tajnica in nekakšna predpoda Melite, ki svojo pokvarjenost zna skrivati za lepo obleko in zlatnino, istočasno pa zaključuje trikotnika upravnik—Melita—Olga, Rojnik—Melita—Olga in samo nakazan in komaj sluten trikotnik nadzornik—Melita—Olga. Ti ponavljajoči se odnosi treh moških do obeh žensk le nekoliko prehudo diše po vsiljeni amoralnosti, ki se ji Melita vsaj iz opravičljivih vzrokov predaja, medtem ko Olga nima oprijemljivih razlogov, saj njeno ljubimkanje enkrat z upravnikom, drugič spet z Rojnikom ni pogojeno psihološko v njej sami, temveč je samo skonstruirano za že zgoraj omenjene potrebe, s čemer celotna dramatska gradnja zapade v nedognanost in ohlapnost.

Po pričevanjih je Čufar svoj „Polom“, ki ga je pisal skoraj leto dni, še tik pred premiero popravljaj, dopolnjeval in spreminjal, ter ni bil z njim zadovoljen niti ob dokončni knjižni izdaji. Kritičen do lastnega dela je verjetno tudi sam občutil vrsto pomanjkljivosti, ki takoj padejo v oči tudi današnjemu bralcu. Že poleg glavne dramatske pomanjkljivosti Olge, ki lebdi nekje v zraku med taborom delavcev in taborom izkoriščevalcev, h katerim se zaradi svoje nemoralnosti sicer nagiba, pa je naslednja slabost neizrazito podani delavci, iz katerih izslopa glavni protagonist Jurman kot papirnata, agitatorska figura brez krvi in mesa, osamljena in nepoznana z množico, nekako izgubljena med svoje parole, osebno neprizadeta in zgolj le rezoner poklicne revolucionarnosti. Od obeh ostalih delavskih figur je Rupnik izrazit kapitulant in Rojnikov pristaš, Ogris pa voden, neprepričljiv in bežno nakazan omahljivec. Torej plastičnim in življenjskim predstavnikom buržoazije in prepričljivem Rojniku stoje nasproti medli, brezbarvni in parolarski predstavniki delavskega razreda.

Prva osnovna zamisel predelave je bila čim bolj poudariti kot glavnega junaka „Poloma“ delavsko množico. To je bilo mogoče doseči že s samo spremembo scene. Čufar je, računajoč z majhnimi delavskimi odri, za prvo in tretje dejanje predpisal sceno pisarniške sobe, v kateri je nastop množice možen le v obliki zvočne kulise in neprepričljivega ozadja. S scensko spremembo, ki omogoča tudi odrsko agiranje množice zlasti v tretjem dejanju, je bilo možno razširiti finale igre, ki nas danes ne zadovolji več, istočasno pa tudi Jurmanove besede povezati s to in črpati iz te množice. V razširjeni finale vrinjena vest o srečnem rojstvu Jurmanovega otroka, ki poleg Jurmanove subjektivne osvetlitve, predstavlja tudi simbolično optimistično perspektivo, je zahtevala dopolnitev galerije likov z likom delavske žene Anke, ki se bežno prepleta skozi vsa tri dejanja. S tem je Jurman vsaj nekoliko bolj življenjski, verjetnejši in tudi simpatičnejši, ženski liki pa izpopolnjeni z novo figuro zavedne, trpeče in napredne delavske žene.

Tudi zadnji detajl zaključnega prizora z orožniki, ki ga pri Cufarju ni, naj bi bil drobna zgodovinska ilustracija s perspektivno poanto. Z minimalno, toda preciznejšo predelavo figure delavskega zaupnika Ogrisa, ki iz zavednega toda previdnega delavca zraste v borbenega revolucionarja in Jurmanovega somišljenika, je vsaj do neke mere omiljena Jurmanova osamljenost. V bistvu popolnoma spremenjeno osnovo pa je zahtevala Olga, ki je v Cufarjevi koncepciji v vsakem oziru nesprejemljiva. Da se nekako trdneje vključi v samo dogajanje in njegovo atmosfero, je postala hčerka nazadnjaškega in računarskega delavskega zaupnika Rupnika. Ponižni odnos Rupnika do svojega gospodarja upravičuje možnost, da Olga dobi zaposlitev v upravnikovi pisarni, Rupnikovi pogledi in odnosi do delavskega gibanja so istovetni z Rojnikovimi, saj celo delata z roko v roki, pa so v pogojni zvezi z intimnim odnosom Olge in Rojnika, zlasti še, ker je Rupniku všeč in prav, da dobi njegova hči za moža „gospoda“. Zaradi tega je upravnikov odnos do Olge, ne fakt, temveč samo želja, da bi jo osvojil, kar je pri njem tudi človeško popolnoma opravičljivo. Tako je razbita prvotna dvojnost trikotnika, ki ga spletata Melita in Olga, namesto tega pa postavljena dvojnost familiarnih vezi Rupnik—Olga in upravnik—Melita, kateri povezuje, v vzročnem odnosu do vseh štirih, Rojnik, nekako dopolnjuje v odnosu do obeh žensk pa nadzornik. Namesto prostaške, ciparske Olge je tako nastala življenjsko verjetna in topla figura nepokvarjene Olge, ki razočarana nad svojo ljubeznijo, mešetarstvom očeta in umazanostjo nad svetom, v katerega jo pehajo, potrebuje samo še majhen vzgib za v napetem vzdušju delavske borbe psihološko utemeljen korak, ki jo popelje na stran za pravice zapostavljenih in majhnih borečih se delavcev. Tako se tragični liniji poloma in propada Rojnika pridruži še prav tako tragična linija spoznanja in odločitve Olge, ki pa je pozitivno usmerjena navzgor. Celotna dramaturška gradnja je s tem pridobila in ravnovesju popolnoma izločena pa je tudi nekoliko tendenciozna in vsiljena amoralnost prejšnje Olge in ob njej samega upravnika, lik Melite, ki se je ponavljal v prejšnji Olgi pa pridobi na izrazitosti in efektivnosti.

Poleg malenkostne korekture majhne vloge sluga Kosa, ki se v predelavi ob koncu tudi upre upravniku in priključi stradajočim delavcem, bi to bile glavne spremembe v predelavi Cufarjevega „Poloma“. V koliko je to opravičljivo in sami drami v korist, naj seveda kritično ocenijo drugi. Uspela uprizoritev „Poloma“ 1. avgusta na letnem gledališču je to predelavo že nekako potrdila in, če bo to tudi primer ob premieri na našem odru, bodo s tem proletarskemu pisatelju Tonetu Cufarju odprta vrata na druge odre, saj je bil do zdaj iz neopravičljivih razlogov preveč zapostavljen, čeprav velja za edinega slovenskega dramatika, ki obravnava izrazito delavsko problematiko. Ob kritičnem pomanjkanju naprednih in domačih del v našem gledališkem repertoarju pa predstavlja tudi idejno čisti vir, ki smo ga za zdaj vsaj premalo koristili, čeprav še danes lahko marsikaj izpove.

Bojan Čebulj

V študiju je pravljčna igra Saše Škufca „Trnuljčica“, katere premiera bo 25. decembra kot darilo mladini za Novoletno jelko. Delo režira Jože Tomažič, scena je delo Srečka Tiča, sodeloval pa bo tudi orkester Glasbene šole pod taktirko Rada Kleča in balet pod vodstvom Mete Wasiakove.

V začetku januarja bo premiera psihološke igre pri nas dobro poznanega angleškega pisatelja in dramatika Johna B. Priestleya „Nevarni ovinek“, v režiji in sceni Bojana Cebulja. Igra je zanimiva in napeta drama, ki prikazuje moralni razkroj višje angleške družbe in je s svojim osnovnim motivom iskanja polne resnice dragoceno etično, splošno veljavno in napredno delo.

Svoj režiserski krst bo doživel z ameriško komedijo „Draga Ruth“, ki je z uspehom prešla vse odre sveta in tudi pri nas, mladi član našega gledališča Marijan Stare, ki se na režijo že pripravlja. Premiera je predvidena za konec januarja.

Visoki gostje in publika na Letnem gledališču med predstavo »Poloma

KRONIKA

S komedijo „Vozel“ smo 6. in 7. novembra letos z uspehom gostovali v Mežici in v Ravnah na Koroškem.

V soboto 6. novembra smo imeli v gostih Prešernovo gledališče iz Kranja, ki se nam je predstavilo s kvalitetno naštudirano ameriško komedijo „Pokojni Christopher Bean“.

V nedeljo 7. novembra je Koncertna poslovalnica za Slovenijo pripravila večer opernih arij, ki so jih peli operni prvaki: Gerlovičeva, Lipušček in Langus. Žal obisk ni bil ravno razveseljiv.

Nabito polna dvorana, predvsem mladine, pa je bila na Veseljem večeru Gorenjskega kvarteta Radia Ljubljane v četrtek 11. novembra.

V začetku novembra je dramska sekcija DPD „Svoboda“ Jesenice z uspehom uprizorila kmečko komedijo C. Golarja „Vdova Rošlinka“ v režiji Jožeta Tomažiča. Po štirih dobro obiskanih predstavah na Jesenicah, zdaj dramska družina z „Vdovo Rošlinko“ gostuje po drugih odrih.

Z začetkom novembra se je pod okriljem Okrajne zveze prosvetnih društev začela petmesečna dramska šola, ki jo posečajo člani dramskih družin iz vsega okraja. Poleg gledaliških praktikov z Jesenic v šoli predavajo tudi gledališki strokovnjaki iz Ljubljane. Šola je med tednom vsak torek in petek ob 18,30 uri v dvorani Sindikalnega doma pri Jelenu.

Nenadoma je umrl soustanovitelj našega gledališča, njegov večletni odbornik in stalni ljubitelj, predsednik likovne sekcije „Dolika“ DPD „Svoboda“ Jesenice

mr. ph. KOZELJ IVO

Na njegovi zadnji poti smo ga spremili v ponedeljek 22. novembra.

Ohranili ga bomo v častnem in lepem spominu.

